

Φροντιστήριο για αβοηθημένους

Σκοτούρες τρίτου βαθμού

Ο νόμος Διαμαντοπούλου, το φοιτητικό κίνημα και η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση

Ίσως το πιο συχνά επαναλαμβανόμενο *deja-vu* στην κινηματική εμπειρία είναι η στιγμή που ο κάθε φορά Υπουργός Παιδείας εξαγγέλει με ύφος που δε σηκώνει αντίρρηση άλλο ένα νομοσχέδιο “που θα φέρει τα πάνω κάτω” στο εκπαιδευτικό τοπίο. Το κάθε φορά καινούριο νομοσχέδιο περιλαμβάνει καμιά εκατοστή αλλαγές, όλες τους “απαραίτητες” για τη μακροήμευση του εκπαιδευτικού μας συστήματος, οι οποίες με τη σειρά τους ακολουθούνται από άλλα μικρότερα, πλην όμως καθόλου αμελητέα, *deja-vu*: την “αδιαλλαξία” των συνδικαλιστικών εκπροσώπων των καθηγητών στην τριτοβάθμια και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εναλλάξ ή σε συνδυασμό): την “αγωνιστική” εγρήγορση των φοιτητών και των παρατάξεών τους που συμπυκνώνεται στις τρεις δημοφιλέστερες λέξεις των φοιτητικών κινητοποιήσεων “δε-θα-περάσει”· τον “πλούσιο” δημόσιο διάλογο που ξεκινάει από την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών ΑΕΙ και καταλήγει “στους αναρχικούς που κατακρώνται το άσυλο”· και τέλος στο σημάδεμα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με άλλη μια χαρακτηρισία.

Καμία πρωτοτυπία λοιπόν. Η μακρά αλυσίδα που ονομάζεται εκπαιδευτική αναδιάρθρωση μετράει ήδη κάποιες δεκαετίες ζωής εξελισσόμενη σε αξιοσημείωτη σταθερά των ελληνικών πολιτικών / κοινωνικών σχέσεων. Ως προς αυτό, ο νόμος Διαμαντοπούλου δεν αποτελεί κάτι παραπάνω από έναν επιπλέον κρίκο με τις ειδικές του συνέπειες.

Το κράτος της προσόδου...

Προφανώς θα υπάρχουν σοβαροί λόγοι γι' αυτό, ωστόσο από τις σχετικές ερμηνείες απουσιάζει εκκωφαντικά η εξής μία: ότι το ελληνικό κράτος διήνυσε τα τέσσερα πέμπτα του 20ου αιώνα στο καμίνι ενός ασταμάτητου εμφυλίου πολέμου, στη δίνη αλληπάλληλων στρατιωτικών πραξικοπημάτων, στη μέγερη εθνοκοφρώνων πολιτικών ανδρών και παρατάξεων και πάει λέγοντας. Με άλλα λόγια το ελληνικό κράτος υπήρξε μια κρατική οντότητα που τη μεγαλύτερη περίοδο του βίου της κυβερνήθηκε με το μαστίγιο και την αποκάλυπτη βία. Δεν είναι ο τόπος για να αναφερθούμε αναλυτικά εδώ, αλλά αυτή η καθολική κυριαρχία της Δεξιάς και των δορυφόρων της, ήταν λογικό να συναντήσεται τα όριά της. Από ένα σημείο κι έπειτα έπρεπε να παραχωρήσει τη θέση της σε πιο επίκαιρες μορφές πολιτικής διαχείρισης, συμβατές με τις απαιτήσεις των καιρών. Στην άλλη της όψη αυτή η ανάγκη εκφραζόταν από το επειγόν της πολιτικής και κοινωνικής νομιμοποίησης της Αριστεράς και την αξιοποίησή της προς όφελος του ελληνικού καπιταλισμού.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 οι συνθήκες ήταν από κάθε πλευρά ώριμες ώστε α) να συνθηκολογήσει η Αριστερά, β) να σφραγιστεί κάθε ρωγμή στην ιδεολογία της εθνικής ενότητας και γ) το ελληνικό κράτος να ορμήσει με ενωμένες πια δυνάμεις προς το καπιταλιστικό Μέλλον. Το δίχως άλλο επρόκειτο για μια προσπάθεια επούλωσης των πληγών που είχαν αφήσει πίσω τους 70 και 80 χρόνια ταξικού πολέμου. Ήταν μια επιτυχημένη προσπάθεια που επηρέασε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής κι ως εκ τούτου και το εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν ήταν μικρή αλλαγή - ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού που μέχρι πρότινος ήταν καταδικασμένο στη σιωπή, στις εξορίες και στις φυλακές ενσωματώθηκε κανονικά και με το νόμο στο επίσημο κράτος και στους θεσμούς του.

Μολονότι η πλέον ευνοημένη από τις πολιτικές του καρότου και των “κοινωνικών παροχών” που σημάδεψαν την πολιτική ζωή στα μέρη μας από το 80 και πέρα, η Αριστερά δεν ήταν η αποκλειστικά ωφελημένη. Σ'

ένα πολιτικό τοπίο που βρισκόταν υπό ριζική αναδιάρθρωση δημιουργήθηκαν και έτυχαν πλήρους εκμετάλλευσης ένα κάρο ευκαιρίες πλουτισμού και κοινωνικής ανέλιξης. Όπως συνέβη σχεδόν σε κάθε υπηρεσία και οργανισμό που βρισκόταν υπό τον οργανικό έλεγχο του κράτους εκείνη την περίοδο, έτσι και στο πεδίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σκορπίστηκε πολύ χρήμα, χτίστηκαν ειδικά υλικά συμφέροντα, θεσπίστηκαν προνόμια και προνομιάκια, έγιναν ανεκτά φέουδα και φεουδάκια. Οι καθηγητικές συντεχνίες και το τόσο λατρεμένο “αυτοδιοίκητο” των ΑΕΙ, η εξουσία δηλαδή των πανεπιστημιακών οργάνων να διαχειρίζονται ανεξέλεγκτα τους πόρους που εισέπρατταν από τα δημόσια ταμεία δεν ήταν φυσικά κάποιου είδους ανωμαλία ή ένα σκανδαλάκι που θαβόταν ενοχικά κάτω από το μεταφυσικό χαλί της χρηστής διοίκησης. Καθόλου δεν ήταν έτσι. Αντίθετα μάλιστα, σ' αυτό το περιοδικό υποστηρίζουμε ότι αυτά και πολλά άλλα προνόμια, αποτελούσαν τη συνειδητή στρατηγική του ελληνικού κράτους για να εξαγοράζει την εσωτερική ηρεμία εντός των τειχών του. Ήταν μια ειδική έκφραση των πολιτικών ενσωμάτωσης και πειθάρχησης, όπως αυτές εμφανίστηκαν σε όλον τον καπιταλιστικό κόσμο από το 60 και μετά.

Φυσικά αυτή η πολιτική δεν εξάντλησε το βεληνεκές της μονάχα στο περίφημο αυτοδιοίκητο. Την ίδια στιγμή συντελούνταν και μια άλλη εξίσου σημαντική αλλαγή. Το ελληνικό Πανεπιστήμιο μέσα σε μια ατμόσφαιρα γενικού “εκδημοκρατισμού” άνοιγε τις πύλες του σε όλο και πλατύτερα κομμάτια της ελληνικής νεολαίας, ώστε από ένα σημείο και μετά δεν ήταν καθόλου περίεργο που ακόμα και τέκνα εργατικής προελεύσεως “αποκτούσαν” το δικαίωμα να φοιτήσουν σε ιδρύματα που ήταν μακρινό όνειρο για τους πατεράδες τους. Σε γενικές γραμμές αυτό το καλωσόρισμα στους ναούς της γνώσης σε δεκάδες χιλιάδες φερέλπιδες νέους και νέες, πολλοί εκ των οποίων θα στελέωναν κατόπιν τα νέα μεσοστρώματα, χαιρετίστηκε ως απόδειξη μιας ευνομούμενης και λαϊκής Πολιτείας. Ακόμη χειρότερα συνέβαλε τα μέγιστα στη διάδοση και στην εμπέδωση του μύθου, σύμφωνα με τον οποίο “άμα διαβάσεις, θα προκόψεις”. Μέσα στη γενικότερη ευδαιμονία γινόταν όλο και πιο δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι η μαζική είσοδος στα Πανεπιστήμια όχι μόνο δε σηματοδοτούσε μια ρότα προς την πρόοδο, αλλά σκοπό είχε να κατασκευάσει ένα ιδεολογικό περιβάλλον (τα ΑΕΙ), μέσα στο οποίο μπορούσαν να κρατούνται εγκλωβισμένοι δεκάδες χιλιάδες νέοι με το όνειρο της καριέρας, δηλαδή μιας ζωής πλούσιας και άνετης.

Το γεγονός ότι γύρω απ' την τριτοβάθμια εκπαίδευση συναρθρώνονταν τόσα πολλά συμφέροντα, με τελευταίο τη “μόρφωση του λαού”, μπορούσε να γίνει κατανοητό ήδη πολλά χρόνια πίσω. Ήταν η περίοδος κατά την οποία σε κάθε κωμόπολη ξεπηδούσε κι ένα ανώτατο ή τεχνικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, με αντικείμενο σπουδών τόσο αδιάφορο που πολύ σύντομα προίκισε τα σχετικά μαθητικά ανέκδοτα. Από μόνο του αυτό το ξεχειλμα ιδρυμάτων και γνωστικών αντικειμένων θα μπορούσε να προσφέρει σοβαρές ενδείξεις για το ρόλο που καλούνταν να παίξει το ελληνικό Πανεπιστήμιο από το 90 και μετά. Αφήστε δε που δεν ήταν οι μόνες. Γιατί δίπλα στο ξεχειλμα που προαναφέραμε λάμβανε χώρα κι άλλο ένα: ήταν αυτό της εισαγωγής σε κάποιο ίδρυμα της τριτοβάθμιας σχεδόν όλων όσων τελείωναν το λύκειο (γνωστό και ως κατάργησης της βάσης του δέκα). Αποδεικνυόταν πια το αυτονόητο: ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ΑΕΙ και των ΤΕΙ της χώρας αποκτούσε οριστικά άλλον χαρακτήρα απ' αυτόν που διεκήρυττε στα λόγια. Άλλοτε εργαλείο τώνω-

σης της επαρχιακής οικονομίας, άλλοτε εργαλείο τεχνητής καθυστέρησης της ανεργίας, άλλοτε ιδεολογική άγκυρα. Αλλά πάντως σε καμία περίπτωση να οι ταγμένοι στην έρευνα και στην επιστήμη.

...και το τέλος του

Η κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, καθόλου δεν είναι ξεκομμένη από τις γενικές πολιτικές συνέπειες της κρίσης. Όχι βέβαια από την άποψη της σπάνης οικονομικών πόρων τόσο, όσο από το αδιαμφισβήτητο γεγονός πως μια ολόκληρη ιστορική περίοδος και οι σχέσεις στις οποίες βασιζόταν έχει παρέλθει ανεπιστρεπτή. Καθόλου άδικα ονομάζουμε την εποχή μας “τέλος των μεταπολιτευτικών συμβιβασμών”, τέλος δηλαδή ενός κρατικά εγγυημένου επιπέδου ζωής κι ενός βασικού σετ minimum αρχών που το κράτος πρέπει οπωσδήποτε να σέβεται. Το ελληνικό κράτος, και τελικά όλα τα δυτικά κράτη με τον τρόπο τους, τήρησε όσο τήρησε τις μεταπολιτευτικές ισορροπίες, κανάκεψε όσο κανάκεψε τους υπηκόους του, έδωσε συντάξεις και μισθούς, επιδόματα και πτυχία, αλλά ποτέ δεν υποσχέθηκε ότι θα το κάνει αιωνίως. Ποτέ δεν υποσχέθηκε ότι θα εγγυάται με κάθε κόστος την ευημερία και τις ζωές των υπηκόων του.

Τη στιγμή που μιλάμε το ελληνικό κράτος δείχνει όλο και περισσότερο αποφασισμένο να ξεμπερδεύει μια και καλή με τα κατάλοιπα της μεταπολιτευτικής περιόδου και την απόφασή του αυτή δεν πρέπει να την κρίνουμε με τα μάτια του παρελθόντος. Το μοντέλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχει κανένα λόγο να παραμείνει το ίδιο, πόσο μάλλον που αυτό το ίδιο είναι καταδικασμένο σε αργό θάνατο εδώ και είκοσι χρόνια. Κατά τη γνώμη μας αυτό το καινούριο που κυοφορείται θα αργήσει ακόμη να λάβει σάρκα και οστά. Σε κάθε περίπτωση πάντως θα είναι απαλλαγμένο από τη φοιτητική και την καθηγητική μεσολάβηση, απαλλαγμένο από ηθικοπλαστικές ανησυχίες του είδους ο “λαϊκός χαρακτήρας της εκπαίδευσης” ή ζητήματα τρίτης διαλογής σαν το άσυλο. Κι όλο και πιο συγκεκριμένα θα ψάχνει τρόπους να δημιουργήσει μια ελίτ γνώσης έξω και πέρα από το χρεωκοπημένο ελληνικό Πανεπιστήμιο. Ίσως ο πιο σίγουρος τρόπος γι’ αυτή την τελευταία κατεύθυνση να είναι η δημιουργία ενός συστήματος πολλών ταχυτήτων, σε κάποιο επίπεδο του οποίου θα προβλέπεται η παραγωγή χρήσιμης, από τη σκοπιά του κεφαλαίου, γνώσης και ερευνητικής δουλειάς.

Από την άλλη η μεμιάς κατάργηση της πλειοψηφίας των σχολών, μόνο και μόνο επειδή δεν παράγουν κανένα γνωσιολογικό όφελος για τον καπιταλισμό μοιάζει για την ώρα άστοχη. Εντωμεταξύ όμως η διατήρηση της χωρίς όριο εισαγωγής φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί δυνητικά να αποδειχθεί επισφαλής επιλογή, αν αρκετοί απ’ αυτούς συνειδητοποιήσουν τι ετοιμάζεται εναντίον τους.

Το φοιτητικό κίνημα και κάποιες βασικές κατευθύνσεις

Λέμε “αν συνειδητοποιήσουν”. Γιατί κατά τα άλλα, τα πειραματόζωα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης έχουν ένα βασικό μειονέκτημα: έχουν προκύψει απ’ την ίδια μήτρα που γέννησε κι όλους τους υπόλοιπους παίκτες του εκπαιδευτικού συστήματος. Απ’ αυτή την άποψη δεν είναι καθόλου περίεργο που μια απ’ τις διαχρονικές πληγές που τους τρώει τα σωθικά είναι η ανιστορική αντίληψη του κόσμου. Η αντίληψη δηλαδή ότι κάθε τι που αφορά τη δομή, τη λειτουργία και τους στόχους του

εκπαιδευτικού συστήματος δεν έχει ούτε παρελθόν, ούτε μέλλον, αλλά είναι αποκλειστικά προσδεμένο σε ένα αιώνιο τώρα, σε ένα παρόν που καλύπτει κάθε ιστορικό προηγούμενο, σε μια ιδέα σύμφωνα με την οποία η ιστορία των πραγμάτων ξεκινάει από την ιστορία του καθενός και της καθεμιάς - δηλαδή το πολύ ένα χρόνο πρωτότερα. Είναι μια αντίληψη με σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις. Διότι μόνο υπό την κυριαρχία αυτής της αντίληψης είναι δυνατόν είκοσι και βάλε χρόνια τώρα κάθε νομοσχέδιο και κάθε νόμος να αντιμετωπίζονται ως “νέα”. Ως μια τελική διαβολική λύση που πάση θυσία δεν πρέπει να περάσει.

Δυστυχώς δεν πρόκειται για μια κακή φάση του φοιτητικού κινήματος. Από τη στιγμή που το ελληνικό κράτος αποφάσισε να μαζικοποιήσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι αριστερές τάξεις απέκτησαν ένα ειδικό ιδεολογικό βάρος πάνω στη σκέψη και στο λόγο του φοιτητικού σώματος. Και ταυτόχρονα δημιούργησαν τα δικά τους άτυπα κοινοβούλια, με την έννοια της εξουσίας στη λήψη των αποφάσεων που αφορούσαν την εσωτερική ζωή της ακαδημαϊκής κοινότητας. Αυτή η πολύ συγκεκριμένη μορφή του κράτους της προσόδου αλά φοιτητικά κράτησε όσο περισσότερο γινόταν, προτού το κράτος αποφασίσει να την πετάξει στα σκουπίδια. Ήταν μια περίεργη μορφή για να την κατανοήσουμε αρκεί να σκεφτούμε ότι επέτρεπε σε κατά τα άλλα ανύπαρκτες κοινωνικά ακροαριστερές απόψεις να συγκεντρώνουν ποσοστά της τάξης του 15-20% του φοιτητικού σώματος. Δεν ήταν άλλωστε λίγες οι περιπτώσεις που οι ακροαριστερές παρατάξεις έφταναν να εκπροσωπούν πολύ πλατύτερα φοιτητικά κομμάτια από τους ψηφοφόρους τους. Καθόλου περίεργο διότι αυτή η ιδεολογική κυριαρχία της αριστεράς πάταγε πάνω στην υπεράσπιση των κεκτημένων, στον αγώνα δηλαδή να παραμείνουν όλα απαράλλακτα, με πρώτο και κύριο το μεσολαβητικό ρόλο των ίδιων των ακροαριστερών παρατάξεων. Τέτοιοι αγώνες ήταν σε θέση να συνενώσουν τα πιο ετερόκλητα φοιτητικά υποκείμενα σε ένα κοινό αίτημα: να μη χιχτούν τα κεκτημένα και να έχουν τα κάθε λογής πτυχία όση περισσότερη αξία μπορούν. Μόνο μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον σύγχυσης μπορούσε να αναπτυχθεί ως πολιτικό πρόταγμα ο ριζοσπαστικός ρεφορμισμός, η “μαχητική” δηλαδή διεκδίκηση αιτημάτων με εντελώς συντηχιακό περιεχόμενο.

Για την ώρα ατενίζουμε το μέλλον του φοιτητικού κινήματος και των αιτημάτων του απαισιόδοξα. Δεν έχει κάτι να πετύχει, όσο μένει υπό την ιδεολογική σκέπη των αριστερών μεσολαβητικών αιτημάτων. Δεν έχει κάτι να πετύχει όσο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ενιαίο σώμα, δίχως διαφορετικά συμφέροντα και άρα διαφορετικές ανάγκες. Από την άλλη δεν τελειώνουν όλα με τον τάδε ή τον δείνα νόμο. Αντίθετα μάλιστα όσο πιο πολύ οι ριζοσπάστες φοιτητές απομακρύνονται από την τυραννία του προσωποποιημένου νόμου (νόμος Διαμαντοπούλου, Γιαννάκου, Σουφλιά, Αρσένη κλπ κλπ), τόσο πιο πολύ μπορούν να ανακαλύψουν τρόπους οργανωμένης αντίθεσης. Να καταλάβουν τη θέση τους στην καπιταλιστική διατίμηση της εργασίας. Να αντιληφθούν ποιο είναι και που χρησιμεύει το αντικείμενο σπουδών τους. Ωστε να μπλοκάρουν το εργοστάσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην πιο κρίσιμή του φάση: εκεί που τους παράγει ως προϊόν.